

N. S. JT

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

21. detsember 2011 *

Liidetud kohtuasjades C-411/10 ja C-493/10,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Court of Appeals (England & Wales) (Civil Division) (Ühendkuningriik) 12. juuli 2010. aasta otsusega ja High Courti (Iirimaa) 11. oktoobri 2010. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlused, mis saabusid Euroopa Koh-tusse vastavalt 18. augustil ja 15. oktoobril 2010, menetlustes

N. S. (C-411/10)

versus

Secretary of State for the Home Department

ja

M. E. (C-493/10),

A. S. M.,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

M. T.,

K. P.,

E. H.

versus

Refugee Applications Commissioner,

Minister for Justice, Equality and Law Reform,

menetluses osalesid:

Amnesty International Ltd and the AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) (UK) (C-411/10),

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (UK) (C-411/10),

I - 13992

Equality and Human Rights Commission (EHRC) (C-411/10),

Amnesty International Ltd and the AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) (IRL) (C-493/10),

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (IRL)(C-493/10),

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, J. Malenovský ja U. Lõhmus, kohtunikud A. Rosas (ettekandja), M. Ilešič, T. von Danwitz, A. Arabadjiev, C. Toader ja J.-J. Kasel,

kohtujurist: V. Trstenjak,
kohtusekretär: vanemametnik L. Hewlett,

arvestades kirjalikus menetluses ja 28. juuni 2011. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- N.S., esindajad: D. Rose, *QC*, *barrister* M. Henderson ja *barrister* A. Pickup ning *Legal Officer* S. York,
- M. E. jt, esindajad: C. Power, *BL*, F. McDonagh, *SC*, ja *solicitor* G. Searson,
- Amnesty International Ltd and the AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) (UK) (C-411/10), esindajad: *barrister* S. Cox, *barrister* S. Taghavi ja J. Tomkin, *BL*,
- Amnesty International Ltd and the AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) (IRL) (C-493/10), esindajad: B. Shipsey, *SC*, J. Tomkin, *BL*, ja *solicitor* C. Ó Briain,
- Equality and Human Rights Commission (EHRC), esindajad: G. Robertson, *QC*, *solicitor* J. Cooper ja *solicitor* C. Collier,
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (UK), esindajad: R. Husain, *QC*, *solicitor* R. Davies, *barrister* S. Knights ja *barrister* M. Demetriou,
- Iirimaa, esindaja: D. O’Hagan, keda abistas S. Moorhead, *SC*, ja D. Conlan Smyth, *BL*,

- Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: C. Murrell, keda abistas *barrister* D. Beard,

- Belgia valitsus, esindajad: C. Pochet ja T. Materne,

- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek ja J. Vláčil,

- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja N. Graf Vitzthum,

- Kreeka valitsus, esindajad: A. Samoni-Rantou, M. Michelogiannaki, T. Papadopoulou, F. Dedousi ja M. Germani,

- Prantsusmaa valitsus, esindajad: G. de Bergues, E. Belliard ja B. Beaupère-Manokha,

- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* M. Russo,

- Madalmaade valitsus, esindajad: C. M. Wissels ja M. Noort,

- Austria valitsus, esindaja: G. Hesse,
- Poola valitsus, esindajad: M. Arciszewski, B. Majczyna ja M. Szpunar,
- Sloveenia valitsus, esindajad: N. Aleš Verdir ja V. Klemenc,
- Soome valitsus, esindaja: J. Heliskoski,
- Euroopa Komisjon, esindajad: M. Condou-Durande, M. Wilderspin ja H. Kraemer,
- Šveitsi Konföderatsioon, esindaja: O. Kjelsen,

olles 22. septembri 2011. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Mõlemad eelotsusetaotlused käsitlevad seda, kuidas tõlgendada esiteks artikli 3 lõiget 2 nõukogu 18. veebruari 2003. aasta määruses (EÜ) nr 343/2003, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest (ELT L 50, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 109), ja teiseks Euroopa Liidu põhiõigusi, sealhulgas Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta”) artiklites 1, 4, 18, artikli 19 lõikes 2 ja artiklis 47 sätestatud õigusi, ja kolmandaks protokolli (nr 30) Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldamise kohta Poola ja Ühendkuningriigi suhtes (ELT 2010, C 83, lk 313, edaspidi „protokoll nr 30”).
- 2 Taotlused on esitatud varjupaigataotlejate, kes pidid määruse nr 343/2003 alusel Kreekasse tagasi saadetama, ning Ühendkuningriigi ja Iirimaa ametiasutuste vahelises kohtuvaidluses.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

- 3 Genfis 28. juulil 1951 alla kirjutatud pagulasseisundi konventsioon (*Recueil des traités des Nations Unies*, 189. kd, lk 150, nr 2545 (1954), edaspidi „Genfi konventsioon”) jõustus 22. aprillil 1954. Seda on täiendatud 31. jaanuari 1967. aasta pagulasseisundi protokolliga (edaspidi „1967. aasta protokoll”), mis jõustus 4. oktoobril 1967.

- 4 Kõik liikmesriigid ning Islandi Vabariik, Norra Kuningriik, Šveitsi Konföderatsioon ja Liechtensteini Vürstiriik on Genfi konventsiooni ja 1967. aasta protokolliga osalisriigid. Liit ei ole ei Genfi konventsiooni ega 1967. aasta protokolliga osaline, kuid ELTL artikkel 78 ja harta artikkel 18 näevad ette, et varjupaigaõigus on tagatud eeskätt selle konventsiooni ja protokolliga kohaselt.

- 5 Genfi konventsiooni artikkel 33 „Välja- või tagasisaatmise lubamatus” näeb lõikes 1 ette järgmist:

„Osalisriik ei saada pagulast oma territooriumilt mis tahes viisil välja ega tagasi selle territooriumi piiridele, kus tema elu või vabadus on ohus mingisse rassi, rahvusesse või usku või sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste tõttu.”

Ühine varjupaigasüsteem

- 6 Selleks et saavutada Euroopa Ülemkogu poolt Strasbourgis 8. ja 9. detsembril 1989 püstitatud eesmärk ühtlustada liikmesriikide varjupaigapoliitika, sõlmisid liikmesriigid 15. juunil 1990 Dublinis Euroopa Ühenduse liikmesriigile esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava riigi määramise konventsiooni (EÜT L 1997, C 254, lk 1, edaspidi „Dublini konventsioon“). See konventsioon jõustus 12 algse allakirjutanu jaoks 1. septembril 1997, Austria Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi jaoks 1. oktoobril 1997 ning Soome Vabariigi jaoks 1. jaanuaril 1998.

- 7 Euroopa Ülemkogu 15. ja 16. oktoobri 1999. aasta Tampere istungi järeldused näevad eeskätt ette sellise Euroopa ühise varjupaigasüsteemi loomise, mis põhineb Genfi konventsiooni täielikul ja üldisel kohaldamisel ning millega tagatakse, et kedagi ei sunnita naasma riiki, kus teda ohustab tagakiusamine, st kohaldatakse mittetagasi-saatmise põhimõtet.

- 8 2. oktoobri 1997. aasta Amsterdamis lepinguga lisati EÜ asutamislepingusse artikkel 63, mis andis Euroopa Ühendusele õiguse võtta Euroopa Ülemkogu poolt Tampere ette pandud meetmed. Selle lepinguga lisati EÜ asutamislepingule ka protokoll (nr 24) Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikele varjupaiga andmise kohta (ELT 2010, C 83, lk 305), mille kohaselt peetakse liikmesriike seoses varjupaigaküsimustega kõigis juriidilistes ja praktilistes tähendustes üksteise suhtes ohututeks päritolumaadeks.

- 9 EÜ artikli 63 vastuvõtmine võimaldas muu hulgas asendada liikmesriikidel, välja arvatud Taani Kuningriik, Dublini konventsiooni määrusega nr 343/2003, mis jõustus 17. märtsil 2003. Just sellest õiguslikust alusest lähtuvalt võeti vastu põhikohtuasjadele kohaldatavad direktiivid eesmärgiga kehtestada Euroopa Ülemkogu poolt Tampere tehtud järeldustes ette nähtud Euroopa ühine varjupaigasüsteem.

- 10 Lissaboni lepingu jõustumisest alates on varjupaigapoliitikat käsitlevad asjaomased õigusnormid ELTL artikkel 78, mis näeb ette Euroopa ühise varjupaigasüsteemi loomise, ja ELTL artikkel 80, milles meenutatakse solidaarsuspõhimõtet ja põhimõtet, mille kohaselt liikmesriigid jagavad omavahel õiglaselt vastutust.
- 11 Põhikohtuasjades asjassepuutuvad liidu õigusnormid on järgmised:
- määrus nr 343/2003;
 - nõukogu 27. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/9/EÜ, millega sätestatakse varjupaigataotlejate vastuvõtu miinimumnõuded (ELT L 31, lk 18; ELT eriväljaanne 19/06, lk 101);
 - nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/83/EÜ miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta (ELT L 304, lk 12, parandus ELT L 204, lk 24; ELT eriväljaanne 19/07, lk 96);
 - nõukogu 1. detsembri 2005. aasta direktiiv 2005/85/EÜ liikmesriikides pagulaseisundi omistamise ja äravõtmise menetluse miinimumnõuete kohta (ELT L 326, lk 13, parandus ELT L 236, lk 36).
- 12 Märkida tuleb ka nõukogu 20. juuli 2001. aasta direktiivi 2001/55/EÜ miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel (EÜT L 212, lk 12; ELT

eriväljaanne 19/04, lk 162). Nagu nähtub selle direktiivi põhjendusest 20, on direktiivi üks siht sätestada solidaarsusmehhanism, mille eesmärk on saavutada ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral nende vastuvõtmise ja selle tagajärgede kandmise osas liikmesriikidevaheline jõupingutuste tasakaal.

- 13 Liidu välispiiri ebaseaduslikult ületanud välismaalaste sõrmejälgede salvestamine võimaldab kindlaks määrata varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava riigi. Sõrmejälgede salvestamine on ette nähtud nõukogu 11. detsembri 2000. aasta määruses (EÜ) nr 2725/2000, mis käsitleb sõrmejälgede võrdlemise Eurodac-süsteemi kehtestamist Dublini konventsiooni tõhusa kohaldamise eesmärgil (EÜT L 316, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 26).
- 14 Määrus nr 343/2003 ja direktiivid 2003/9, 2004/83 ja 2005/85 viitavad põhjenduses 1 sellele, et ühine varjupaigapoliitika, sealhulgas Euroopa ühine varjupaigasüsteem on osa Euroopa Liidu eesmärgist luua järk-järgult vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala, mis on avatud isikutele, kes neist sõltumatute asjaolude tõttu taotleavad õiguspäraselt kaitset ühenduses. Lisaks viitavad need õigusaktid põhjenduses 2 Euroopa Ülemkogu Tampere istungi järeldustele.
- 15 Kõigis nimetatud tekstides märgitakse, et need järgivad eeskätt hartas tunnustatud põhiõigusi ja põhimõtteid. Määruse nr 343/2003 põhjendus 15 täpsustab muu hulgas, et selle määrusega püütakse tagada harta artikliga 18 tagatud varjupaigaõiguse täielik järgimine, direktiivi 2003/9 põhjendus 5 täpsustab, et eelkõige püüab see direktiiv tagada inimväärikuse täielikku austamist ning edendada harta artiklite 1 ja 18 kohaldamist, ja direktiivi 2004/83 põhjendus 10 selgitab, et selle direktiiviga püütakse eelkõige tagada varjupaigataotlejate ja nendega kaasas olevate pereliikmete inimväärikuse ja varjupaigaõiguse austamine.

16 Määruse 343/2003 artikli 1 kohaselt sätestatakse määruses kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest.

17 Selle määruse artikli 3 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„1. Liikmesriigid vaatavad läbi kõikide selliste kolmanda riigi kodanike taotlused, kes taotlevad varjupaika mõne liikmesriigi piiril või territooriumil. Taotluse vaatab läbi üks liikmesriik, kelleks on III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt vastutav liikmesriik.

2. Erandina lõikest 1 võib iga liikmesriik läbi vaadata varjupaigataotluse, mille on talle esitanud kolmanda riigi kodanik, isegi kui käesolevas määruses sätestatud kriteeriumide kohaselt ei vastuta ta sellise läbivaatamise eest. Sel juhul muutub see liikmesriik vastutavaks liikmesriigiks käesoleva määruse tähenduses ja võtab selle vastutusega seotud kohustused. Vajaduse korral teatab ta sellest varem vastutanud liikmesriigile, vastutava liikmesriigi määramise menetlust teostavale liikmesriigile või liikmesriigile, kellel on palutud taotleja vastu või tagasi võtta.”

18 Selleks et oleks võimalik kindlaks määrata „vastutav liikmesriik” määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 1 tähenduses, on määruse III peatükis loetelu objektiivsetest ja tähtsuse järjekorras esitatud kriteeriumidest, mis puudutavad saatjata alaealisi, perekonna ühtsust, elamislubasid ja viisasid, ebaseaduslikku liikmesriiki sisenemist või seal ebaseaduslikku viibimist, seaduslikku liikmesriiki sisenemist ja lennuvälja rahvusvahelisel transiidialal vormistatud varjupaigataotlusi.

- 19 Määruse artikkel 13 sätestab, et kui kriteeriumide hierarhiale vastavalt ei ole võimalik määrata ühtki liikmesriiki, vastutab varjupaigataotluse läbivaatamise eest esimene liikmesriik, kellele taotlus esitati.
- 20 Määruse nr 343/2003 artikkel 17 näeb ette, et kui liikmesriik, kellele on esitatud varjupaigataotlus, leiab, et taotluse läbivaatamise eest vastutab mõni muu liikmesriik, võib ta võimalikult kiiresti paluda sellisel muul liikmesriigil taotleja vastu võtta.
- 21 Määruse artikli 18 lõige 7 sätestab, et kui palve saajaks olev liikmesriik ei anna vastust osutatud kahekuulise tähtaja lõpuks või kiire vastuse taotlemisel ühe kuu jooksul, loetakse palve rahuldatuks, millega kaasneb selle liikmesriigi kohustus isik vastu võtta, sealhulgas võtta vajalikud meetmed tema saabumiseks.
- 22 Määruse nr 343/2003 artikkel 19 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui palve saajaks olev liikmesriik nõustub taotleja vastuvõtmisega, teatab liikmesriik, kus varjupaigataotlus esitati, taotlejale otsusest taotlust mitte läbi vaadata ja kohustusest anda taotleja üle vastutavale liikmesriigile.

2. Lõikes 1 osutatud otsus sisaldab põhjendust. See sisaldab üleandmise teostamistähtaega ja vajaduse korral teavet selle kohta, kuhu ja millal taotleja peaks ilmuma, kui ta reisib vastutavasse liikmesriiki omal käel. Selle otsuse võib edasi kaevata või taotleda selle uut läbivaatamist. Otsuse edasikaebamine või selle uuesti läbi vaatamine ei peata üleandmise teostamist, välja arvatud juhul, kui kohtud või pädevad asutused ei otsusta siseriikliku õiguse kohaselt teisiti.

[...]

4. Kui üleandmine ei toimu kuue kuu jooksul, lasub vastutus liikmesriigil, kus varjupaigataotlus esitati. Nimetatud tähtaega võib pikendada kõige rohkem ühe aastani, kui üleandmist ei saa teostada varjupaigataotleja vangistuse tõttu, või kõige rohkem kaheksateistkümmne kuuni, kui varjupaigataotleja varjab ennast.

[...]”

23 Ühendkuningriik osaleb käesoleva kohtuotsuse punktides 11–13 nimetatud mõlema määruse ja nelja direktiivi kohaldamises. Iirimaa seevastu osaleb määruste ning direktiivi 2004/83, direktiivi 2005/85 ja direktiivi 2001/55, kuid mitte direktiivi 2003/9 kohaldamises.

24 Taani Kuningriigile on siduv Euroopa Ühendusega sõlmitud leping, millega laiendatakse Taanile nõukogu määruse nr 343/2003 ja määruse nr 2725/2000 sätteid ja mille nõukogu 21. veebruari 2006. aasta otsusega 2006/188/EÜ (ELT L 66, lk 37) heaks kiitis. Talle ei ole siduvad käesoleva kohtuotsuse punktis 11 nimetatud direktiivid.

25 Ühendus on sõlminud ka Islandi Vabariigi ja Norra Kuningriigiga lepingu, mis käsitleb liikmesriigis või Islandil või Norras esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava riigi määratlemise kriteeriume ja mehhanisme, mis kiideti heaks nõukogu 15. märtsi 2001. aasta otsusega 2001/258/EÜ (EÜT L 93, lk 38; ELT eriväljaanne 19/04, lk 76).

26 Ühendus on samuti sõlminud Šveitsi Konföderatsiooniga lepingu liikmesriigis või Šveitsis esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava riigi määramise kriteeriumide ja mehhanismide kohta, mis kiideti heaks nõukogu 28. jaanuari 2008. aasta

otsusega 2008/147/EÜ (EÜT L 53, lk 3; ELT eriväljaanne 19/04, lk 76), ja Šveitsi Konföderatsiooni ja Liechtensteini Vürstiriigiga protokoll, mis on lisatud Euroopa Ühenduse ja Šveitsi Konföderatsiooni vahelisele lepingule liikmesriigis või Šveitsis esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava riigi määramise kriteeriumide ja mehhanismide kohta, mis kiideti heaks nõukogu 24. oktoobri 2008. aasta otsusega 2009/487/EÜ (ELT L 161, lk 6).

- 27 Direktiiv 2003/9 kehtestab liikmesriikides varjupaigataotlejate vastuvõtu miinimumnõuded. Need nõuded puudutavad eeskätt kohustusi seoses teabega, mida tuleb varjupaigataotlejale anda, ja dokumentidega, mis tuleb neile esitada, otsustega, mida liikmesriik võib võtta seoses varjupaigataotleja elukohaga ja liikumisvabadusega liikmesriigi territooriumil, varjupaigataotleja perekonnaga, arstliku läbivaatusega, alaealiste koolitamise ja õpetamisega, varjupaigataotleja tööhõive ja õigusega saada kutseõpet, materiaalsete vastuvõtutingimuste ja varjupaigataotleja tervishoiu üldiste eeskirjadega, vastuvõtukorra ja tingimustega ja tervishoiuteenustega, mida varjupaigataotlejale tuleb osutada.
- 28 See direktiiv näeb ka ette kohustuse kontrollida vastuvõtutingimuste taset ja seda, kas olemas on võimalus direktiivi kohaldamisalasse kuuluvaid küsimusi ja otsuseid edasi kaevata. Lisaks on direktiivis eeskirjad, mis puudutavad ametiisikute koolitust ja selle direktiivi ülevõtmiseks vastu võetud õigusnormide rakendamiseks vajalikke vahendeid.
- 29 Direktiiv 2004/83 kehtestab miinimumnõuded, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja mis käsitlevad antava kaitse sisu. Direktiivi II peatükis on mitmed sätted selle kohta, kuidas taotlusi hinnata. Direktiivi III peatükk täpsustab tingimused, mis peavad olema pagulase staatuse saamiseks täidetud. Direktiivi IV peatükk puudutab pagulasseisundit. Direktiivi V ja VI peatükk

käsitlevad tingimusi, mis peavad olema täidetud täiendava kaitse saamiseks, ja selle kaitsega antavat seisundit. Direktiivi VII peatükis on erinevad eeskirjad, mis täpsustavad rahvusvahelise kaitse sisu. Direktiivi artikli 20 lõike 1 kohaselt ei piira see peatükk Genfi konventsioonis sätestatud õigusi.

30 Direktiiv 2005/85 täpsustab varjupaigataotleja õigusi ja taotluste läbivaatamise menetlust.

31 Direktiivi 2005/85 artikkel 36 „Euroopa turvalise kolmanda riigi mõiste” sätestab lõikes 1:

„Liikmesriigid võivad ette näha, et II peatükis kirjeldatud varjupaigataotluse läbivaatamist ja taotleja olukorra turvalisuse kindlakstegemist ei teostata või teostatakse mittetäielikult juhtudel, kus pädev asutus on faktide põhjal tõestanud, et varjupaigataotleja soovib siseneda või on sisenenud liikmesriigi territooriumile ebaseaduslikult lõike 2 kohasest turvalisest kolmandast riigist.”

32 Lõikes 2 sätestatud tingimused on muu hulgas järgmised:

- riik on ratifitseerinud Genfi konventsiooni ja järgib selle sätteid;
- riigis rakendatakse õigusaktidega ette nähtud varjupaigamenetlust;

- riik on ratifitseerinud Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ning järgib selle sätteid, kaasa arvatud tõhusaid õiguskaitsevahendeid käsitlevaid norme.
- 33 Direktiivi 2005/85 artikkel 39 sätestab tõhusad õiguskaitsevahendid, mida varjupaigataotlejatel peab olema võimalik liikmesriikide kohtutes kasutada. Artikli lõike 1 punkti a alapunkt iii käsitleb otsust mitte teostada läbivaatamist vastavalt direktiivi artiklile 36.

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

Kohtuasi C-411/10

- 34 Apellant N. S. on Afganistani kodanik, kes sisenes Ühendkuningriiki, olles muude riikide hulgas läbinud Kreeka. Viimati nimetatud riigis ta vahistati 24. septembril 2008, kuid varjupaigataotlust ta ei esitanud.
- 35 N. S. sõnul pidasid Kreeka ametivõimud teda kinni neli päeva ja teatasid talle vabastamise hetkel korraldusest lahkuda Kreeka territooriumilt 30 päeva jooksul. N. S. väidab, et ta üritas Kreekast lahkuda, et politsei pidas ta kinni ja et ta saadeti välja Türki, kus teda kaks kuud karmides tingimustes kinni peeti. Ta põgenes kinnispidamisasutusest Türgis ja sõitis sealt Ühendkuningriiki, kuhu saabus 12. jaanuaril 2009 ja kus ta samal päeval esitas varjupaigataotluse.

- 36 Secretary of State for the Home Department (edaspidi „Secretary of State”) esitas 1. aprillil 2009 Kreeka Vabariigile määruse nr 343/2003 artikli 17 alusel palve võtta põhikohtuasja hageja vastu tema varjupaigataotluse läbivaatamiseks. Kreeka Vabariik ei vastanud sellele palvele nimetatud määruse artikli 18 lõikes 7 sätestatud tähtaja jooksul ja teda peeti niisiis 18. juunil 2009 selle sätte alusel apellandi taotluse läbivaatamise eest vastutavaks.
- 37 Secretary of State teatas 30. juulil 2009 apellandile korraldusest tema väljasaatmiseks Kreekasse 6. augustil 2009.
- 38 Ta teatas 31. juulil 2009 apellandile otsusest, milles kinnitati, et 2004. aasta varjupaiga ja sisserände seaduse 3. lisa 2. osa punkti 5 lõike 4 (varjupaigataotlejate kohtlemine ja muud aspektid) (Asylum and Immigration (Treatment of Claimants, etc) Act 2004, edaspidi „2004. aasta varjupaiga ja sisserände seadus”) järgi on hageja väide, et tema väljasaatmine Kreekasse rikub talle EIÕK-st tulenevaid õigusi, ilmselgelt põhjendamatu, kuna Kreeka Vabariik on 2004. aasta varjupaiga ja sisserände seaduse lisa 3. lisa 2. osas loetletud „turvalise riigina”.
- 39 Selle kinnitusotsuse tagajärg on 2004. aasta varjupaiga ja sisserände seaduse 3. lisa 2. osa punkti 5 lõike 4 kohaselt see, et apellandil ei ole õigust esitada Ühendkuningriigis sisserändega seoses peatava mõjuga kaebust (*immigration appeal*) tema Kreekasse väljasaatmise otsuse peale, kusjuures selle kaebuse saaks ta esitada juhul, kui kinnitusotsust ei oleks tehtud.
- 40 Apellant taotles 31. juulil 2009, et Secretary of State võtaks määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 2 kohaselt vastutuse tema varjupaigataotluse läbivaatamise eest, põhjendusel, et juhul, kui ta Kreekasse tagasi saadetakse, võidakse rikkuda tema liidu õigusest,

EIÖK-st ja/või Genfi konventsioonist tulenevad põhiõigusi. Secretary of State jättis 4. augusti 2009. aasta kirjas jõusse otsuse anda apellant üle Kreekale ja kinnitusotsuse selle kohta, et apellandi EIÖK-l põhinev taotlus on ilmselgelt põhjendamatu.

- 41 Apellant esitas 6. augustil 2009 taotluse võimaldada tal pöörduda Secretary of State'i otsuste vastu kohtusse (*judicial review*). Selle tõttu tühistas viimane apellandi üleandmise korralduse. 14. oktoobril 2009 anti apellandile luba esitada kohtule kaebus.
- 42 High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) vaatas kaebuse läbi ajavahemikus 24.–26. veebruar 2010. Kohtunik Cranston jättis 31. märtsi 2010. aasta otsusega kaebuse rahuldamata, kuid lubas põhikohtuasja hagejal esitada selle otsuse peale apellatsioonkaebuse Court of Appealile (England & Wales) (Civil Division).
- 43 Apellant esitas viimati nimetatud kohtule kaebuse 21. aprillil 2010.
- 44 Eelotsusetaotlusest, milles nimetatud kohus viitab High Court of Justice'i (England & Wales), Queen's Bench Divisioni (Administrative Court) otsusele, nähtub, et:
- Kreekas on varjupaigamenetluses suured puudused: taotlejad puutuvad kokku mitmete takistustega vajalike formaalsuste täitmisel, neile ei anta piisavalt teavet ega abi ja nende taotlusi ei vaadata põhjalikult läbi;

- 47 Teise võimalusena väidab Secretary of State, et kohustus järgida Euroopa Liidu põhiõigusi ei kohusta võtma arvesse tõendeid selle kohta, et kui apellant saadetakse tagasi Kreekasse, tekib märkimisväärne oht, et talle liidu õigusest tulenevaid põhiõigusi rikutakse. Nimelt võimaldab määruse nr 343/2003 ülesehitus tal tugineda ümberlükamatule eeldusele, et Kreeka (või iga liikmesriik) täidab talle liidu õigusest tulenevaid kohutusi.
- 48 Lõpuks väidab apellant eelotsusetaotluse esitanud kohtus, et hartaga antud kaitse on tõhusam ja läheb eeskätt kaugemale kaitsest, mille tagab EÕIK artikkel 3, mis võib käesolevas asjas viia teistsuguse lahenduseni.
- 49 Eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustas 12. juuli 2010. aasta kohtuistungil, et selleks et ta saaks apellatsioonkaebuse lahendada, on vaja võtta seisukoht liidu õiguse teatud küsimustes.
- 50 Neil asjaoludel otsustas Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas otsus, mille liikmesriik on võtnud vastu [...] nõukogu määruse nr 343/2003 [...] artikli 3 lõike 2 alusel küsimuses, kas ta peaks vaatama läbi varjupaigataotluse, mille läbivaatamise eest ta määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt ei vastuta, kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse [ELL] artikli 6 ja/või [harta] artikli 51 tähenduses?

Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav:

2. Kas liikmesriigi kohustus järgida Euroopa Liidu põhiõigusi (sh harta artiklites 1, 4 ja 18, artikli 19 lõikes 2 ja artiklis 47 sätestatud õigusi) on täidetud, kui see riik saadab varjupaigataotleja liikmesriiki, kelle [määruse nr 343/2003] artikli 3 lõige 1 määratleb kui III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt vastutava liikmesriigi, arvestamata selles liikmesriigis valitsevat olukorda?

3. Täpsemalt, kas kohustus järgida Euroopa Liidu põhiõigusi välistab ümberlükka-matu hüpoteesi rakendumise, mille kohaselt vastutav liikmesriik järgib i) taotle-jale liidu õigusest tulenevaid põhiõigusi ja/või ii) direktiiviga 2003/9 [...], direktii-viga 2004/83 [...] ja direktiiviga 2005/85 [...] kehtestatud miinimumstandardeid?

4. Teise võimalusena, kas (ning kui jah, siis millistel tingimustel) liikmesriik on liidu õiguse alusel kohustatud kasutama talle [määruse nr 343/2003] artikli 3 lõikest 2 tulenevat pädevust vaadata varjupaigataotlus läbi ja tunnistada end taotluse eest vastutavaks, kui varjupaigataotleja vastutavasse liikmesriiki tagasisaatmine teki-tab ohu, et rikutakse taotleja põhiõigusi, eelkõige harta artiklites 1, 4 ja 18, artik-li 19 lõikes 2 ja artiklis 47 sätestatud õigusi, ja/või ohu, et tema suhtes ei kohaldata direktiivides [2003/9, 2004/83 ja 2005/85] sätestatud miinimumstandardeid?

5. Kas selle kaitse ulatus, mille tagavad määruse nr 343/2003 kohaldamisalasse kuu-luvale isikule EL õiguse üldpõhimõtted ja eelkõige harta artiklites 1, 18 ja 47 sä- testatud õigused, on laiem kui EIÖK artikliga 3 tagatav kaitse?

6. Kas harta artiklis 47 sätestatud õigustega on kooskõlas, kui siseriikliku õiguse säte nõuab kohtult, et määrares kindlaks, kas isiku saab määruse nr 343/2003 alusel seaduslikult ühest riigist teise tagasi saata, tuleb seda liikmesriiki käsitada riigina, kust isikut ei saadeta teise liikmesriiki vastuolus talle EIÕK-st, Genfi konventsioonist ja 1967. aasta protokollist tulenevate õigustega?

7. Kas osas, milles eelnevad küsimused kerkivad üles seoses Ühendkuningriigi kohustustega, on vastused teisele kuni kuuendale küsimusele piiritletavad nii, et need võtaksid arvesse protokoll (nr 30) harta kohaldamise kohta Poola ja Ühendkuningriigi suhtes?”

Kohtuasi C-493/10

- 51 See kohtuasi puudutab viite kaebuse esitajat, kes ei ole omavahel seotud ja kes on Afganistani, Iraani ja Alžeeria kodanikud. Kõik nad läbisid Kreeka territooriumi ja peeti seal ebaseadusliku riiki sisenemise eest kinni. Seejärel siirdusid nad Iirimaa, kus taotlesid varjupaika. Kolm kaebuse esitajat esitasid varjupaigataotluse, ilma et nad oleksid avaldanud asjaolu, et nad on eelnevalt Kreeka territooriumil viibinud, samas kui kaks teist kaebuse esitajat möönsid, et on varem Kreeka territooriumil viibinud. Eurodac-süsteem kinnitab seda, et kõik viis kaebuse esitajat on varem Kreeka territooriumile sisenenud, kuid ükski neist ei ole seal varjupaigataotlust esitanud.

- 52 Kõik kaebuse esitajad on vastu enda Kreekasse tagasisaatmisele. Nagu nähtub eelotsusetaotlusest, ei väideta selles, et kaebuse esitajate Kreekale üleandmine määruse nr 343/2003 alusel rikuks EIÕK artiklit 3 võimaliku väljasaatmise, nn ahelväljasaatmise, väärkohtlemise või varjupaigataotluse menetlemise katkestamise tõttu. Samuti ei ole väidetud, et üleandmine rikuks mõnda muud EIÕK artiklit. Kaebuse esitajad

väidavad, et Kreekas on varjupaiga taotlemise kord ja tingimused taotlejatele ebasobivad, mistõttu Iirimaa on kohustatud kasutama määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 sätestatud võimalust võtta vastutus varjupaigataotluste läbivaatamise ja lahendamise eest.

53 Neil asjaoludel otsustas High Court menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas üleandev liikmesriik on nõukogu määruse (EÜ) nr 343/2003 [...] kohaselt kohustatud hindama seda, kuidas vastuvõttev liikmesriik täidab [...] harta artiklit 18, nõukogu direktiive 2003/9/EÜ, 2004/83/EÜ ja 2005/85/EÜ ning nõukogu määrust (EÜ) nr 343/2003?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav ja kui tuvastatakse, et vastuvõttev liikmesriik ei täida ühte või mitut eespool nimetatud õigusakti, siis kas üleandev liikmesriik on kohustatud võtma nõukogu määruse (EÜ) nr 343/2003 [...] artikli 3 lõike 2 alusel vastutuse taotluse läbivaatamise eest?”

54 Euroopa Kohtu presidendi 16. mai 2011. aasta määrusega liideti kohtuasjad C-411/10 ja C-493/10 suulise menetluse ja kohtuotsuse tegemise huvides.

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus kohtuasjas C-411/10

- 55 Oma esimese küsimusega kohtuasjas C-411/10 soovib Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) sisuliselt teada, kas otsus, mille liikmesriik on võtnud vastu määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 2 alusel küsimuses, kas ta peaks vaatama läbi varjupaigataotluse, mille läbivaatamise eest ta määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt ei vastuta, kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse ELL artikli 6 ja/või harta artikli 51 tähenduses.

Euroopa Kohtule esitatud märkused

- 56 N. S., Equality and Human Rights Commission (EHRC), Amnesty International Ltd and the AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) (UK), United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Prantsuse, Madalmaade, Austria ja Soome valitsus ning Euroopa Komisjon leiavad, et määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 2 alusel vastu võetud otsus kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse.
- 57 N. S. rõhutab antud küsimuses, et selle sättega ette nähtud võimalus ei ole taotlejale tingimata soodsam, mis selgitab seda, miks komisjon oma 6. juuni 2007. aasta Dublini süsteemi hindamisaruandes (KOM(2007) 299 lõplik) tegi ettepaneku, et määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 sätestatud võimaluse kasutamiseks tuleks küsida varjupaigataotleja nõusolekut.

- 58 Amnesty International Ltd and the AIRE Centre (Advice on Individual Rights in Europe) (UK) ja Prantsuse valitsuse arvates õigustab määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 sätestatud võimaluse andmist see, et selle määruse eesmärk on kaitsta põhiõigusi ja selles sättes ette nähtud võimalust võib olla tarvis kasutada.
- 59 Soome valitsus rõhutab, et määrus nr 343/2003 on osa ühe süsteemi kehtestavatest eeskirjadest tervikuna.
- 60 Komisjon leiab, et kui õigusnormiga antakse liikmesriigile kaalutlusõigus, tuleb viimasel seda kasutada liidu õigust järgides (13. juuli 1989. aasta otsus kohtuasjas 5/88: Wachauf, EKL 1989, lk 2609; 4. märtsi 2010. aasta otsus kohtuasjas C-578/08: Chakroun, EKL 2010, lk I-1839, ja 5. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-400/10 PPU: McB., EKL 2010, lk I-8965). Ta rõhutab, et liikmesriigi poolt määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 2 alusel vastu võetud otsus toob endaga kaasa tagajärjed liikmesriigile, kellele on siduvad liidu menetlusnõuded ja direktiivid.
- 61 Iirimaa, Ühendkuningriik, Belgia valitsus ja Itaalia valitsus leiavad seevastu, et selline otsus ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse. Argumendid, millele nad tuginevad, puudutavad võimalusele viitava teksti selgust, komisjoni dokumentides tehtud viidet „suveräänsuse” klauslile või „kaalutlusõiguse” klauslile, sellise klausli kasutamise eesmärki ehk humanitaarseid kaalutlusi ja lõpuks määrusega nr 343/2003 kehtestatud süsteemi loogikat.
- 62 Ühendkuningriik rõhutab, et suveräänsuse klausel ei kujuta endast erandit 18. juuni 1991. aasta otsuse kohtuasjas C-260/89: ERT (EKL 1991, lk I-2925, punkt 43) tähenduses. Ta märgib ka, et asjaolu, et sellele klauslile tuginemine ei kujuta endast liidu õiguse kohaldamist, ei tähenda, et liikmesriigid eiravad põhiõigusi, kuna neile

on siduvad Genfi konventsioon ja EÕIK. Belgia valitsus rõhutab siiski, et varjupaigataotleja üleandmise otsusega kaasneb määruse nr 343/2003 kohaldamine, ja et seega kuulub see otsus ELL artikli 6 ja harta kohaldamisalasse.

- 63 Tšehhi valitsuse arvates kuulub liikmesriigi otsus liidu õiguse kohaldamisalasse, kui see liikmesriik tugineb suveräänsuse klauslile, kuid ei kuulu liidu õiguse kohaldamisalasse, kui liikmesriik seda võimalust ei kasuta.

Euroopa Kohtu vastus

- 64 Harta artikli 51 lõige 1 näeb ette, et harta sätted on liikmesriikidele ette nähtud üksnes liidu õiguse kohaldamise korral.
- 65 Määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 2 analüüs näitab, et sellega antakse liikmesriikidele kaalutusõigus, mis on lahutamatu osa EL-i toimimise lepinguga kehtestatud ja liidu seadusandja poolt edasi arendatud ühisest varjupaigasüsteemist.
- 66 Nagu komisjon rõhutab, peavad liikmesriigid seda kaalutusõigust kasutama muid selle määruse sätteid järgides.

- 67 Lisaks on määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 märgitud, et erand selle määruse artikli 3 lõikes 1 sätestatud põhimõttest toob endaga kaasa määruses ette nähtud konkreetsed tagajärjed. Seega saab liikmesriigist, kes teeb otsuse vaadata ise varjupaigataotlus läbi, vastutav liikmesriik määruse nr 343/2003 tähenduses ja ta peab vajaduse korral sellest teatama varjupaigataotlusega seotud teisele liikmesriigile või teistele liikmesriikidele.
- 68 Need tegurid toetavad tõlgendust, mille kohaselt on liikmesriikidele määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikega 2 antud kaalutusõigus osa selle määrusega ette nähtud varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise mehhanismist ja kujutab endast seega vaid ühte Euroopa ühise varjupaigasüsteemi osa. Seega tuleb liikmesriiki, kes seda kaalutusõigust kasutab, pidada liidu õigust kohaldanuks harta artikli 51 lõike 1 tähenduses.
- 69 Seetõttu tuleb kohtuasjas C-411/10 esitatud esimesele küsimusele vastata, et otsusega, mille liikmesriik on võtnud vastu määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 2 alusel küsimuses, kas ta peaks vaatama läbi varjupaigataotluse, mille läbivaatamise eest ta määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt ei vastuta, kohaldatakse liidu õigust ELL artikli 6 ja/või harta artikli 51 tähenduses.

Kohtuasjas C-411/10 esitatud teine kuni neljas ja kuues küsimus ning kohtuasjas C-493/10 esitatud kaks küsimust

- 70 Kohtuasjas C-411/10 esitatud teise küsimusega ja kohtuasjas C-493/10 esitatud esimese küsimusega soovivad eelotsusetaotlused esitanud kohtud sisuliselt teada, kas liikmesriik, kes peab varjupaigataotleja üle andma liikmesriigile, kelle artikli 3 lõige 1 määratleb ta kui vastutava liikmesriigi, on kohustatud kontrollima, et viimati

nimetatud liikmesriik järgib liidu põhiõigusi, direktiive 2003/9, 2004/83 ja 2005/85 ning määrust nr 343/2003.

- 71 Kohtuasjas C-411/10 esitatud kolmanda küsimusega soovib Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) sisuliselt teada, kas varjupaigataotleja üle andma kohustatud liikmesriigi kohustus järgida põhiõigusi välistab sellise ümberlükkamatu hüpoteesi kohaldamise, mille järgi vastutav liikmesriik järgib taotlejale liidu õigusest tulenevaid põhiõigusi ja/või eespool viidatud direktiividega kehtestatud miinimumstandardeid.
- 72 Kohtuasjas C-411/10 esitatud neljanda küsimusega ja kohtuasjas C-493/10 esitatud teise küsimusega soovivad eelotsusetaotluse esitanud kohtud sisuliselt teada, kas juhul, kui on tuvastatud, et vastutav liikmesriik ei järgi põhiõigusi, peab varjupaigataotleja üle andma kohustatud liikmesriik võtma määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 2 kohaselt vastutuse varjupaigataotluse läbivaatamise eest.
- 73 Lõpuks soovib Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) kohtuasjas C-411/10 esitatud kuuenda küsimusega sisuliselt teada, kas harta artiklis 47 sätestatud õigustega on kooskõlas see, kui siseriikliku õiguse säte nõuab kohtult, et määrates kindlaks, kas isiku saab määruse nr 343/2003 alusel seaduslikult ühest riigist teise tagasi saata, tuleb seda liikmesriiki käsitada „turvalise riigina”.
- 74 Neid küsimusi tuleb vaadelda koos.

- 75 Euroopa ühine varjupaigasüsteem põhineb Genfi konventsiooni täielikul ja üldisel kohaldamisel ning selle tagamisel, et kedagi ei sunnita naasma riiki, kus teda ohustab tagakiusamine. Genfi konventsiooni ja 1967. aasta protokollil järgimine on ette nähtud harta artiklis 18 ja ELTL artiklis 78 (vt 2. märtsi 2010. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-175/08, C-176/08, C-178/08 ja C-179/08: Salahadin Abdulla jt, EKL 2010, lk I-1493, punkt 53, ja 17. juuni 2010. aasta otsus kohtuasjas C-31/09: Bolbol, EKL 2010, lk I-5539, punkt 38).
- 76 Nagu on märgitud käesoleva kohtotsuse punktis 15, näevad põhikohtuasjades asjasepuutuvad erinevad määrused ja direktiivid ette põhiõiguste ja hartas tunnustatud põhimõtete järgimise.
- 77 Tuleb ka märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt liikmesriigid mitte üksnes ei pea tõlgendama siseriiklikku õigust kooskõlas liidu õigusega, vaid nad peavad ka jälgima, et nad ei tugine teisele õiguse tõlgendusele, mis on vastuolus liidu õiguskorras kaitstavate põhiõigustega või muude liidu õiguse üldpõhimõtetega (vt selle kohta 6. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-101/01: Lindqvist, EKL 2003, lk I-12971, punkt 87, ja 26. juuni 2007. aasta otsus kohtuasjas C-305/05: Ordre des barreaux francophones et germanophone jt, EKL 2007, lk I-5305, punkt 28).
- 78 Euroopa ühise varjupaigasüsteemi moodustavate tekstide analüüsist nähtub, et see süsteem loodi raamistikus, mis võimaldas eeldada, et kõik selles osalevad riigid, nii liikmesriigid kui kolmandad riigid, järgivad põhiõigusi, sealhulgas Genfi konventsioonil ja 1967. aasta protokollil põhinevaid ning EIÖK-s sätestatud õigusi, ja et liikmesriikidel on võimalik saavutada selles osas vastastikune usaldus.

- 79 Just sellest vastastikusest usalduse põhimõttest lähtudes võttis liidu seadusandja vastu määruse nr 343/2003 ja käesoleva kohtuotsuse punktides 24–26 viidatud lepingud, selleks et tõhustada varjupaigataotluste menetlemist ja hoida ära seda, et selle süsteemi toimimine takerduks liikmesriikide ametiasutuste kohustuse tõttu menetleda ühe ja sama taotleja poolt esitatud erinevaid taotlusi, suurendada õiguskindlust osas, mis puudutab varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi kindlaksmääramist, ja seega vältida *forum shopping*'ut, kusjuures kõigi nende meetmete põhi-eesmärk on kiirendada taotluste menetlemist nii taotlejate kui osalisriikide huvides.
- 80 Neil asjaoludel tuleb eeldada, et igas liikmesriigis toimub varjupaigataotluste menetlemine kooskõlas harta, Genfi konventsiooni ja EIÖK nõuetega.
- 81 Ei saa aga välistada, et praktikas esineb selle süsteemi funktsioneerimisel teatud liikmesriigis suuri probleeme, mistõttu on olemas tõsine oht, et varjupaigataotlejaid koheldakse sellesse liikmesriiki saatmisel viisil, mis ei ole kooskõlas nende isikute põhiõigustega.
- 82 Siiski ei saa eeltoodust järeldada, et igasugune põhiõiguste rikkumine vastutava liikmesriigi poolt mõjutab teiste liikmesriikide kohustust järgida määruse nr 343/2003 sätteid.
- 83 Nimelt on siin kõne all liidu olemasolu eesmärk ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala, eeskätt Euroopa ühise varjupaigasüsteemi loomine, mis põhineb vastastikul usaldusel ja eeldusel, et teised liikmesriigid järgivad liidu õigust, eelkõige põhiõigusi.

84 Peale selle ei oleks määruse nr 343/2003 eesmärkidega kooskõlas, kui direktiivide 2003/9, 2004/83 või 2005/85 mis tahes eiramine oleks piisav, et takistada varjupaigataotleja üleandmist esmajärjekorras vastutavale liikmesriigile. Nimelt on määruse nr 343/2003 eesmärk, eeldusel et esmajärjekorras varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutavas liikmesriigis järgitakse varjupaigataotleja põhiõigusi, kehtestada selge ja toimiv menetlus, mis võimaldab varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi kiiresti määrata, nagu nähtub kohtuasjas C-411/10 tehtud ettepaneku punktidest 124 ja 125. Selle eesmärgi saavutamiseks näeb määrus nr 343/2003 ette, et liidus esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutab vaid üks liikmesriik, kes määratakse objektivsete kriteeriumide alusel.

85 Ent kui direktiivide 2003/9, 2004/83 või 2005/85 mis tahes eiramine vastutava liikmesriigi poolt peaks kaasa tooma tagajärje, et liikmesriigil, kus varjupaigataotleja esitab varjupaigataotluse, ei ole võimalik anda varjupaigataotlejat üle esimesena nimetatud riigile, loodaks vastutava liikmesriigi määramiseks lisaks määruse III peatükis ette nähtud objektivsetele kriteeriumidele täiendav välistamiskriteerium, mille kohaselt võivad ka eespool viidatud direktiivide ebaolulised rikkumised teatud liikmesriigis tuua kaasa olukorra, et kõnealune liikmesriik vabaneb nimetatud määruses sätestatud kohustustest. Sellega võidakse muuta need kohustused sisutühjaks ja lisaks ohustada ka eesmärki määrata liidus esitatud varjupaigataotluste läbivaatamise eest vastutav liikmesriik kiiresti.

86 Seevastu juhul, kui on tõsiselt alust arvata, et vastutavas liikmesriigis on varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes süsteemseid puudusi, mille tulemusel võidakse sellesse liikmesriiki üle antud varjupaigataotlejaid kohelda eba-inimlikult ja alandavalt harta artikli 4 tähenduses, on üleandmine kõnealuse sättega vastuolus.

- 87 Mis puudutab olukorda Kreekas, siis ei ole Euroopa Kohtule märkusi esitanud poolte vahel vaidlust selles, et nimetatud liikmesriigi kaudu sisenes 2010. aastal liitu ligikaudu 90 % illegaalsetest sisserändajatest, mistõttu on sellel liikmesriigil nimetatud sissevoolust tulenevalt lasuv koormus ebaproportsionaalselt suur võrreldes teiste liikmesriikide koormusega ja Kreeka ametiasutustel ei ole piisavalt materiaalseid vahendeid selle olukorra lahendamiseks. Kreeka Vabariik märkis, et liikmesriigid ei nõustunud komisjoni ettepanekuga peatada määruse nr 343/2003 kohaldamine ja muuta seda nii, et esmase sisenemise kriteeriumi leevendataks.
- 88 Põhikohtuasjades arutusel olevate olukordadega analoogses olukorras ehk juhtumi puhul, kus 2009. aasta juunis saadeti varjupaigataotleja Kreekasse, kes oli vastutav liikmesriik määruse nr 343/2003 tähenduses, leidis Euroopa Inimõiguste Kohus muu hulgas, et Belgia Kuningriik oli rikkunud EIÕK artiklit 3 esiteks sellega, et asetaski hageja ohtu, mis lähtub Kreekas varjupaigamenetluses esinevatest puudustest, kuna Belgia ametiasutused teadsid või pidid teadma, et hagejal polnud mingit tagatist, et Kreeka ametiasutused ta varjupaigataotluse põhjalikult läbi vaatavad, ja teiseks sellega, et asetaski hageja teadlikult olukorda, kus ta pidi viibima sellistes kinnipidamis- ja elamistingimustes, mis kujutavad endast alandavat kohtlemist (Euroopa Inimõiguste Kohtu 21. jaanuari 2011. aasta otsus kohtuasjas *M. S. S. vs. Belgia ja Kreeka*, kogumikus *Recueil des arrêts et décisions* veel avaldamata, punktid 358, 360 ja 367).
- 89 Selles kohtuotsuses käsitletud põhiõiguste rikkumine tõendab, et Kreekas oli kaebuse esitaja *M. S. S.* üleandmise ajal varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes süsteemseid puudusi.
- 90 Selle sedastamisel, et kaebuse esitajale põhjustatud oht on piisavalt tõendatud, võttis Euroopa Inimõiguste Kohus arvesse rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonide korralisi ja üksteist toetavaid aruandeid, kus toodi välja praktilised raskused, mida Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kohaldamine Kreekas põhjustab, ÜRO Pagulaste

Ülemvoliniku Ameti poolt Belgia pädevale ministrile saadetud kirju ning ka komisjoni Dublini süsteemi hindamisaruandeid ja määruse nr 343/2003 muutmise ettepanekut, mille eesmärk oli suurendada selle süsteemi ja põhiõiguste kaitse tõhusust (eespool viidatud kohtuotsus *M. S. S. vs. Belgia ja Kreeka*, punktid 347–350).

91 Seega, vastupidi Belgia, Itaalia ja Poola valitsuse väidetele, mille kohaselt ei ole liikmesriikidel sobivaid vahendeid selleks, et hinnata, kas vastutav liikmesriik järgib põhiõigusi ja seega varjupaigataotlejat ähvardavat tegelikku ohtu juhul, kui ta sellele liikmesriigile üle antakse, võimaldab Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt viidatud teave liikmesriikidel hinnata vastutavas liikmesriigis varjupaigasüsteemi toimimist, mille põhjal on võimalik neid ohte hinnata.

92 Esile tuleb tuua seda, kui olulised on komisjoni aruanded ja määruse nr 343/2003 muutmise ettepanekud, mille olemasolu ei saa taotlejat üle andma kohustatud liikmesriigile olla teadmata, võttes arvesse tema osalemist Euroopa Liidu Nõukogu töös, kes on üks nende dokumentide adressaatidest.

93 Lisaks näeb ELTL artikkel 80 ette, et varjupaigapoliitika kavandamisel ja elluviimisel juhendatakse solidaarsuse ning vastutuse, sealhulgas finantskoormuse liikmesriikide vahelise õiglase jagamise põhimõtetest. Direktiiv 2001/55 on näide sellest solidaarsusest, kuid, nagu kohtuistungil märgiti, kuuluvad selles direktiivis sisalduvad solidaarsuse mehhanismid kohaldamisele üksnes selle direktiivi kohaldamisalaga piiritletud erandlikes olukordades ehk ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral.

- 94 Eeltoodust tuleneb, et sellistes olukordades, nagu on arutusel põhikohtuasjades, ei või liikmesriigid, sealhulgas liikmesriikide kohtud, selleks et liit ja liikmesriigid saaksid täita varjupaigataotlejate põhiõiguste kaitsega seotud kohustusi, saata varjupaigataotlejat „vastutavasse liikmesriiki” määruse nr 343/2003 tähenduses, kui neile ei saa olla teadmata, et selles liikmesriigis varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes esinevad süsteemsed puudused annavad tõsist alust arvata, et varjupaigataotlejal tekib reaalne oht saada koheldud ebainimlikult või alandavalt harta artikli 4 tähenduses.
- 95 Mis puudutab küsimust, kas liikmesriik, kes ei saa anda varjupaigataotlejat üle liikmesriigile, kes on määruse nr 343/2003 alusel määratud vastutavaks riigiks, on kohustatud ise varjupaigataotluse läbi vaatama, siis tuleb meenutada, et selle määruse III peatükis on loetletud teatud arv kriteeriume ja et selle määruse artikli 5 lõike 1 kohaselt kuuluvad need kriteeriumid kohaldamisele selles peatükis esitatud järjekorras.
- 96 Välja arvatud määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 sätestatud võimalus vaadata taotlus ise läbi, kohustab see, et varjupaigataotlejat ei saa Kreekale üle anda, kui Kreeka on selle määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt määratud vastutavaks riigiks, taotlejat üle andma kohustatud liikmesriiki vaatama läbi selles peatükis esitatud kriteeriumid, et teha kindlaks, kas mõne järgmise kriteeriumi kohaselt on teine liikmesriik vastutav varjupaigataotluse läbivaatamise eest.
- 97 Määruse nr 343/2003 artikkel 13 sätestab, et kui määruses loetletud kriteeriumide põhjal ei saa varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutavat liikmesriiki määrata, vastutab läbivaatamise eest esimene liikmesriik, kellele taotlus esitati.

- 98 Siiski on oluline, et liikmesriik, kus varjupaigataotleja asub, tagaks selle, et varjupaigataotleja põhiõiguste rikkumist ei raskendataks ebamõistlikult pika vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise protseduuriga. Vajaduse korral tuleb sellel liikmesriigil endal varjupaigataotlus läbi vaadata vastavalt määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud korrale.
- 99 Kõigist eeltoodud järeldustest tuleneb, nagu märgib kohtujurist kohtuasjas C-411/10 tehtud ettepaneku punktis 131, et määruse nr 343/2003 kohaldamine, mis tugineb ümberlükkamatule eeldusele, et varjupaigataotleja taotluse läbivaatamise eest esmajärjekorras vastutavas liikmesriigis kaitstakse varjupaigataotleja põhiõigusi, ei ole vastavuses liikmesriikide kohustusega tõlgendada ja kohaldada määrust nr 343/2003 kooskõlas põhiõigustega.
- 100 Lisaks, nagu N. S. rõhutab, kuigi määrus nr 343/2003 sätestab põhiõiguste järgimise ümberlükkamatu eelduse, võib seda määrust ennast pidada selliseks, mis seab kahtluse alla tagatised, mille eesmärk on tagada liidu ja liikmesriikide poolt põhiõiguste kaitse ja nende järgimine.
- 101 Sellise olukorraga on tegemist eeskätt niisuguse õigusnormi puhul, mis sätestab, et teatud liikmesriigid on „turvalised riigid” osas, mis puudutab põhiõiguste järgimist, kui seda normi tuleb tõlgendada nii, et see kujutab endast ümberlükkamatut eeldust, mis ei võimalda tõendada vastupidist.
- 102 Selles küsimuses tuleb märkida, et direktiivi 2005/85 artikkel 36, mis käsitleb Euroopa turvalise kolmanda riigi mõistet, sätestab lõike 2 punktides a ja c, et kolmandat riiki võib lugeda „turvaliseks kolmandaks riigiks” ainult siis, kui see riik on mitte üksnes ratifitseerinud Genfi konventsiooni ja EIÖK, vaid ka järgib nende sätteid.

- 103 Niisugune sõnastus tähendab, et sellega, kui liikmesriik pelgalt ratifitseerib lepingu, ei kaasne ümberlukkamatut eeldust, et see riik nimetatud lepingut järgib. Sama põhimõte on kohaldatav nii liikmesriikidele kui ka kolmandatele riikidele.
- 104 Neil asjaoludel tuleb pidada ümberlukatavaks käesoleva kohtuotsuse punktis 80 nimetatud eeldust, millel kõne all olevat valdkonda reguleerivad õigusnormid põhinevad, et varjupaigataotlejaid koheldakse kooskõlas inimõigustega.
- 105 Neid tegureid arvesse võttes tuleb esitatud küsimustele vastata, et liidu õigusega on vastuolus sellise ümberlukkamatu eelduse kohaldamine, mille järgi liikmesriik, kes määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 1 alusel on vastutav riik, järgib Euroopa Liidu põhiõigusi.
- 106 Harta artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid, sealhulgas liikmesriikide kohtud, ei või anda varjupaigataotlejat üle „vastutavale liikmesriigile” määruse nr 343/2003 tähenduses, kui neile ei saa olla teadmata, et selles liikmesriigis varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes esinevad süsteemsed puudused annavad tõsist alust arvata, et varjupaigataotlejal tekib reaalne oht saada koheldud ebainimlikult ja alandavalt selle sätte tähenduses.
- 107 Välja arvatud määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 sätestatud võimalus vaadata taotlus ise läbi, kohustab see, et varjupaigataotlejat ei saa liidu liikmesriigile üle anda, kui see liikmesriik on määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt määratud vastutavaks riigiks, taotlejat üle andma kohustatud liikmesriiki vaatama läbi selles peatükis esitatud kriteeriumid, et teha kindlaks, kas mõne järgmise kriteeriumi kohaselt on teine liikmesriik vastutav varjupaigataotluse läbivaatamise eest.

- 108 Siiski on oluline, et liikmesriik, kus varjupaigataotleja asub, tagaks selle, et varjupaigataotleja põhiõiguste rikkumist ei raskendataks ebamõistlikult pika vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise protseduuriga. Vajaduse korral tuleb sellel liikmesriigil endal varjupaigataotlus läbi vaadata vastavalt määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud korrale.

Kohtuasjas C-411/10 esitatud viies küsimus

- 109 Kohtuasjas C-411/10 esitatud viienda küsimusega soovib Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) sisuliselt teada, kas selle kaitse ulatus, mille tagavad määruse nr 343/2003 kohaldamisalasse kuuluvale isikule liidu õiguse üldpõhimõtted ja eelkõige harta artiklis 1, mis käsitleb inimväärikust, artiklis 18, mis käsitleb varjupaigaõigust, ja artiklis 47, mis käsitleb õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, sätestatud õigused, on laiem kui EIÕK artikliga 3 tagatav kaitse.
- 110 Komisjoni arvates peab vastus sellele küsimusele võimaldama välja tuua need harta sätted, mille rikkumine vastutava liikmesriigi poolt toob endaga kaasa selle liikmesriigi sekundaarvastutuse, kellel tuleb teha otsus üleandmise kohta.
- 111 Nimelt, kuigi Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) ei ole eelotsuse taotluses sõnaselgelt põhjendanud, miks tal on oma otsuse tegemisel vaja vastust sellele küsimusele, viib taotluse sõnastus siiski mõttele, et seda küsimust selgitab 2. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas *K. R. S vs. Ühendkuningriik* (kogumikus *Recueil des arrêts et décisions* veel avaldamata), kus Euroopa Inimõiguste Kohus pidas vastu võetamatuks kaebust EIÕK artiklite 3 ja 13 rikkumise kohta olukorras, kus kaebuse esitaja oli Ühendkuningriigi poolt Kreekale üle antud. Court of Appeal (England &

Wales) (Civil Division) menetluses väitsid mõned pooled, et hartast tulenev põhiõiguste kaitse on laiem kui EIÕK-ga antav kaitse ja et harta arvessevõtmise tulemusena tuleks rahuldada nende taotlus mitte anda kaebuse esitajat üle Kreekale.

- 112 Pärast eelotsusetaotluse esitamist on Euroopa Inimõiguste Kohus oma seisukoha uusi tõendeid arvesse võttes ümber vaadanud ja leidnud eespool viidatud kohtuotsuses *M. S. S. vs. Belgia ja Kreeka*, et lisaks sellele, et Kreeka Vabariik rikkus hagejale Kreekas võimaldatud kinnipidamis- ja elutingimuste tõttu EIÕK artiklit 3 ja EIÕK artiklit 13 koosmõjus artikliga 3 tulenevalt hageja suhtes läbi viidud varjupaigamenetluse puudustest, rikkus Belgia Kuningriik EIÕK artiklit 3 sellega, et asetas kaebuse esitaja ohtu, mis lähtub Kreekas varjupaigamenetluses esinevatest puudustest, ja olukorda, kus ta pidi viibima selle sättega vastuolus olevates kinnipidamis- ja elamistingimustes.
- 113 Nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktist 106, rikub liikmesriik harta artiklit 4, kui ta annab varjupaigataotleja üle vastutavale liikmesriigile määruse nr 343/2003 tähenduses käesoleva kohtuotsuse punktis 94 kirjeldatud asjaoludel.
- 114 Harta artiklitest 1, 18 ja 47 ei näi tulenevat teistsugust vastust kui kohtuasjas C-411/10 esitatud teisele kuni neljandale ja kuuendale küsimusele ning kohtuasjas C-493/10 esitatud kahele küsimusele antud vastus.
- 115 Seetõttu tuleb kohtuasjas C-411/10 esitatud viiendale küsimusele vastata, et harta artiklitest 1, 18 ja 47 ei tulene teistsugust vastust kui kohtuasjas C-411/10 esitatud teisele kuni neljandale ja kuuendale küsimusele ning kohtuasjas C-493/10 esitatud kahele küsimusele antud vastus.

Kohtuasjas C-411/10 esitatud seitsmes küsimus

- 116 Kohtuasjas C-411/10 esitatud seitsmenda küsimusega soovib Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) sisuliselt teada, kas osas, milles eelnevad küsimused kerkivad üles seoses Ühendkuningriigi kohustustega, mõjutab protokoll (nr 30) arvessevõtmine vastuseid teisele kuni kuuendale küsimusele.
- 117 Nagu EHRC meelde tuleb, lähtub see küsimus Secretary of State'i seisukohast High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Divisioni (Administrative Court) menetluses, mille kohaselt harta sätteid ei ole Ühendkuningriigile kohaldatavad.
- 118 Isegi kui Secretary of State ei ole Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) menetluses sellel seisukohal, tuleb meenutada, et protokoll (nr 30) kohaselt ei laienda harta Euroopa Liidu Kohtu ega mis tahes Poola või Ühendkuningriigi kohtu pädevust leida, et Poola või Ühendkuningriigi seadused, määrused ja haldussätted, -praktika või -toimingud on vastuolus põhiõiguste, vabaduste ja põhimõtetega, mida ta kinnitab.
- 119 Selle sätte sõnastusest tuleneb, nagu märgib kohtujurist kohtuasjas C-411/10 tehtud ettepaneku punktides 169 ja 170, et protokoll nr 30 ei sea põhiõiguste harta kohaldatavust Ühendkuningriigi ja Poola suhtes põhimõtteliselt kahtluse alla, mida kinnitavad selle protokoll põhjendused. Seega, vastavalt protokoll (nr 30) põhjendusele 3, näeb Euroopa Liidu lepingu artikkel 6 ette, et Poola ja Ühendkuningriigi kohtud peavad hartat kohaldama ja tõlgendama ranges vastavuses selles artiklis viidatud selgitustega. Lisaks kinnitatakse hartas protokoll põhjenduse 6 kohaselt liidus tunnustatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid ning muudetakse asjaomased õigused märgatavamaks, kuid ei looda uusi õigusi ega põhimõtteid.

- 120 Niisiis selgitab protokoll (nr 30) artikli 1 lõige 1 harta artiklit 51, mis käsitleb harta kohaldamisala, ja selle eesmärk ei ole vabastada Poolat ega Ühendkuningriiki kohustusest järgida harta sätteid ega takistada kummagi liikmesriigi kohtutel teostada harta sätete järgimise üle järelevalvet.
- 121 Kuna põhikohtuasjades arutusel olevad õigused ei kuulu harta IV jaotisele, siis puudub vajadus teha otsust protokoll (nr 30) artikli 1 lõike 2 tõlgendamise kohta.
- 122 Seega tuleb kohtuasjas C-411/10 esitatud seitsmendale küsimusele vastata, et osas, milles eelnevad küsimused kerkivad üles seoses Ühendkuningriigi kohustustega, ei mõjuta protokoll (nr 30) arvessevõtmine vastuseid kohtuasjas C-411/10 esitatud teisele kuni kuuendale küsimusele.

Kohtukulud

- 123 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

- 1. Otsusega, mille liikmesriik on võtnud vastu nõukogu 18. veebruari 2003. aasta määruse (EÜ) nr 343/2003 (millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis**

kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest) artikli 3 lõike 2 alusel küsimuses, kas ta peaks vaatama läbi varjupaigataotluse, mille läbivaatamise eest ta määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt ei vastuta, kohaldatakse liidu õigust Euroopa Liidu lepingu artikli 6 ja/või Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 51 tähenduses.

2. Liidu õigusega on vastuolus sellise ümberlökkamatu eelduse kohaldamine, mille järgi liikmesriik, kes määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 1 alusel on vastutav riik, järgib Euroopa Liidu põhiõigusi.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 4 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid, sealhulgas liikmesriikide kohtud, ei või anda varjupaigataotlejat üle „vastutavale liikmesriigile” määruse nr 343/2003 tähenduses, kui neile ei saa olla teadmata, et selles liikmesriigis varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes esinevad süsteemsed puudused annavad tõsist alust arvata, et varjupaigataotlejal tekib reaalne oht saada koheldud ebainimlikult või alandavalt selle sätte tähenduses.

Välja arvatud määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 sätestatud võimalus vaadata taotlus ise läbi, kohustab see, et varjupaigataotlejat ei saa Euroopa Liidu liikmesriigile üle anda, kui see liikmesriik on määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt määratud vastutavaks riigiks, taotlejat üle andma kohustatud liikmesriiki vaatama läbi selles peatükis esitatud kriteeriumid, et teha kindlaks, kas mõne järgmise kriteeriumi kohaselt on teine liikmesriik vastutav varjupaigataotluse läbivaatamise eest.

Siiski on oluline, et liikmesriik, kus varjupaigataotleja asub, tagaks selle, et varjupaigataotleja põhiõiguste rikkumist ei raskendataks ebamõistlikult pika vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise protseduuriga. Vajaduse korral tuleb sellel liikmesriigil endal varjupaigataotlus läbi vaadata vastavalt määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud korrale.

3. Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitest 1, 18 ja 47 ei tulene teistsugust vastust.

4. Osas, milles eelnevad küsimused kerkivad üles seoses Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi kohustustega, ei mõjuta protokoll (nr 30) Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldamise kohta Poola ja Ühendkuningriigi suhtes arvessevõtmine vastuseid kohtuasjas C-411/10 esitatud teisele kuni kuuendale küsimusele.

Allkirjad